

Словник скорочень

Значну кількість із поданих нижче абревіатур використано в примітках, хоч деякі із них зустрічаються також і в основному тексті праці. Скорочення архівних джерел подано на початку розділу «Примітки».

АОК: Armeeeoberkommando, польове командування / штаб армії.

BdS: Befehlshaber der Sipo-SD, командувач зіпо-СД.

DG: Durchgangsstrasse, швидкісна автомобільна траса, автобан.

DVL: Deutsche Volksliste, Список німецького народу. Нацистська система реєстрації та класифікації етнічних німців, згідно з якою останніх розподіляли на чотири категорії на основі наявності арійських рис і бажання бути германізованим.

EG: Einsatzgruppe, оперативна група, айнзацгрупа. Айнзацгрупи були спеціальними мобільними винищувальними загонами, що склалися переважно зі службовців поліції безпеки (зіпо) та працівників служби безпеки (СД), яких призначали на службу в Польщі та СРСР для проведення арештів і страт так званих расових і політичних ворогів Райху, передовсім євреїв. Вони прибували на визначені території одразу за наступаючими формуваннями Вермахту, а іноді й одночасно з ними.

GFP: Geheime Feldpolizei, армійська таємна польова поліція. Підрозділи безпеки Вермахту, приставлені до Абверу. 1942 р. їхні функції почала виконувати СД.

HSSPF: Höherer SS- und Polizeiführer, головнокомандувач СС і поліції. Посада, запроваджена 1937 р., передбачала найвищу владу на регіональному рівні; до компетенції того, хто її обіймав, входило керівництво діями всіх сил СС і поліції у конкретному районі (Wehrkreis) в Райху. Згодом існувала також на окупованих територіях Польщі, чеських землях, у Норвегії, Нідерландах і на території Радянського Союзу. Головнокомандувачі СС і поліції підпорядковувалися безпосередньо райхсфюреру СС і начальнику поліції Гайнріху Гімлеру, на місцях їх називали «маленькими Гімлерами». Під час операції «Барбаросса» три головнокомандувача СС і поліції («Росія–Північ», «Росія–Центр», «Росія–Південь») спланували та здійснили масові розстріли євреїв у співпраці із керівниками інших гілок окупаційної влади – польовими командирами Вермахту, командирами айнзацгруп, командувачами Ваффен-СС і начальниками СС-поліції. В Україну на посаду

головнокомандувача СС і поліції регіону «Росія–Південь» Гімлер призначив Фрідіха Скельна, його наступником був Ганс-Адольф Прюцманн.

NSV: Nationalsozialistische Volkswohlfahrt, Націонал-соціалістична служба з питань соціального забезпечення населення. Організація, створена Гітлером для координування роботи нацистської партії у сфері допомоги та благодійності для членів партії та їхніх родин, зокрема, для матерів і дітей. Організація також діяла в рамках програм з покращення добробуту етнічного німецького населення на сході.

OKH: Oberkommando des Heeres, головнюкомандування сухопутної армії.

OKW: Oberkommando der Wehrmacht, головнюкомандування збройних сил.

Orpo: Ordnungspolizei, орпо, поліція охорони порядку. Складалася із регулярних сил поліції в уніформі та сільських жандармів.

OT: Organisation Todt, Організація Тодта. Напіввійськова організація, відповідальна за проекти будівництва у військовій сфері, такі як встановлення воєнного обладнання й спорудження укріплень, а також за будівництво автобанів. Її керівник Фріц Тодт до загибелі у лютому 1942 р. також перебував на посту райхсміністра у справах озброєння та військових запасів.

RKFDV: Reichskommissariat für die Festigung des Deutschen Volkstums, Імперська комісія у справах зміцнення германської нації. Ця установа під керівництвом Гімлера відіграла провідну роль у програмах онімечення та переселення етнічних німців на сході.

RKU: Reichskommissariat Ukraine, райхскомісаріат Україна. Цивільна адміністрація на окупованих німцями територіях Правобережної України (за винятком Східної Галичини, яку було включено до Генерального губернаторства). Комісаріат Україна був з'єднаний із райхскомісаріатом Остланд (Білорусія та країни Балтії) у територію Імперського міністерства у справах східних окупованих територій. На чолі райхскомісаріату Україна стояв Еріх Кох, столицею було місто Рівне.

RMfdbO: Reichsministerium für die besetzten Ostgebiete, Імперське міністерство у справах східних окупованих територій. Нацистська урядова служба, покликана управляти окупованими зонами сходу, розділеними на райхскомісаріати. Її очолював Альфред Розенберг.

RSD: Reich Sicherheitsdienst, Служба безпеки Райху. Ця елітна служба сформувалася на основі спеціальної служби охорони фюрера, відомої під назвою Führershutskommando. Відібрані особисто Гімлером та Гітлером офіцери RSD відповідали за безпеку й охорону польових штаб-квартир фюрера, а також служили особистими охоронцями Гітлера.

- RSNA:** Reichssicherheitshauptamt, Головне управління безпеки Райху. Створене у серпні 1939 р. RSNA об'єднувало в рамках однієї агенції сили політичної та кримінальної поліції (Gestapo, Kriminalpolizei), а також службу безпеки (СД) націонал-соціалістичної партії; була найголовнішою службою політичної розвідки Райху. Серед її ключових функцій була організація та координація вбивств європейських євреїв й інших ворогів Райху, нагляд за мільйонами іноземних примусових робітників, а також здійснення внутрішніх та закордонних розвідувальних операцій. Окрім Головного управління в Берліні, яким керував Райнгард Гайдріх (та його наступник Ернст Кальтенбруннер), RSNA мала регіональні відділення та мобільні загони, що називалися айнзацгрупами.
- RuSHA:** Rasse und Siedlungs – Hauptamt, Головне управління з расових питань і переселення. Створено 1931 р. як центральне управління СС, перед яким було поставлене завдання встановлення нацистських «стандартів» визначення належності до німецької «раси» та членства в СС, а також оцінки майбутніх наречених для есесівців. Під час війни до компетенції Управління було віднесено оцінку можливості германізації етнічних німців і ненімців; ця оцінка впливала на рішення щодо переселення й експропріації і часто була справою життя чи смерті. Працівники RuSHA, так звані «расові експерти», допомагали планувати витіснення ненімців зі східних територій та сприяли розселенню етнічних німців на теренах окупованої Європи.
- SD:** Sicherheitsdienst, СД, служба розвідки СС. СД було створено 1931 р. як службу, основним завданням якої було викриття та стеження за ворогами нацистської партії. Її повноваження розширились у Третьюму райху за рахунок збору даних розвідки й операцій контррозвідки проти ворогів держави. Під командуванням Райнгарда Гайдріха службовці СД також займалися плануванням і впровадженням «остаточного розв'язання», зокрема, цим займалися службовці айнзацгруп і працівники відділу СД у справах євреїв під керівництвом Адольфа Айхманна.
- Sipo:** Sicherheitspolizei, зіпо, поліція безпеки. Нацистська урядова структура, яка діяла спільно із силами кримінальної поліції (кріпо) та таємної поліції (гестапо). Була пов'язана зі службами СС у Головному управлінні безпеки Райху.
- SK:** Sonderkommando, «спеціальний загін», зондеркоманда. Підрозділ айнзацгрупи, який висилали із завданням знайти та знищити «ворогів» Райху на нових окупованих територіях сходу. Такий загін загалом

складався не більш як зі ста бійців зі складу СС і поліції; часто загони ділили на менші групи розвідки, *Vorkommandos*, які першими входили на завойовані території разом із військами.

SS: *Schutzstaffel*, «загін безпеки», СС. Сформований 1925 р. як персональний охоронний загін Адольфа Гітлера, цей елітний підрозділ поліції перейшов під керівництво Гайнріха Гімmlера, котрий перетворив його на потужну структуру, до складу якої входила таємна поліція, персонал концентраційних таборів і напіввійськові формування.

SSPF: *SS- und Polizeiführer*, командувач СС і поліції. Звання регіонального командира служби СС і поліції. Командувач СС і поліції житомирського комісаріату був підпорядкований безпосередньо Гімmlеру. Як начальник поліції безпеки та СД у своєму регіоні, керівник СС і поліції відповідав за підтримання безпеки, що означало розслідування й знищення реальної чи потенційної політичної, кримінальної та расової загрози німецькому правлінню. Спільні функції СС і поліції, які виконував цей посадовець, відображали на регіональному рівні злиття СС (організації в рамках націонал-соціалістичної партії) та поліції (німецької державної служби) під безпосереднім керівництвом Гімmlера.

VoMi: *Volksdeutsche Mittelstelle*, ФоМі, Управління у справах зв'язків з етнічними німцями. Цю службу у справах соціального забезпечення та репатріації етнічних (за межами Райху) німців у 1930-х рр. було поглинуто СС після призначення Гімmlера райхскомісаром у справах зміцнення германської нації (1939). Керував нею групенфюрер СС Вернер Лоренц.

Генеральне губернаторство: окупована нацистами Польща, що складалася із п'яти дистриктів: Краків, Варшава, Радомль, Люблін і Східна Галичина.